

سرفصل درس «علم بیان و بدیع»

۱. معرفی درس و منطق آن:

علم بیان و بدیع علمی است که با فراگیری آن دانشجویی تواند با راه‌های مختلف بیان یک معنی، آشنا شود و در می‌یابد کدام یکی از این راه‌های برای بیان یک معنی، مناسب مقتضای حال مخاطب است. به بیانی دیگر در علم بدیع دانشجو با روشهای آراستن کلام از بعد معنوی و لفظی آشنا می‌شود و با فراگیری این دو علم ذوقش را پرورش می‌دهد. با توجه به اینکه دانشجوی این رشته هم با زبان عربی و هم با ادبیات عربی آشنا می‌شود می‌بایست زمینه ای برای او فراهم گردد تا با اندوخته‌های زبانی خود بتواند متن ادبی را از غیر آن بازشناسد و بدین وسیله توانایی نقد متون ادبی برای وی میسر شود. قرآن کریم به عنوان یکی از متون ادبی مرجع دارای اعجاز ادبی خاص می باشد و دانشجویان میتوانند با یادگیری معانی متفاوت یک کلمه با اعجاز ادبی قرآن کریم آشنا شود.

نام درس: علم بیان و بدیع				مشخصات درس
اهداف / پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: توانایی لازم را برای تشخیص علم بیان و بدیع کلام بلیغ را کسب نموده و آرایه‌های ادبی را درک می‌کند و در سخن گفتن و یا نوشتن روشی رسا و قابل فهم برای مخاطب در کلاس درس بکار بگیرد. با ذکر شواهدی مانند دقت، نظم، پیوستگی و انسجام عبارتهای ادبی را از غیر ادبی تشخیص دهد و به مخاطب انتقال دهد.				نوع درس: ۲ نظری / ۱ عملی تعداد واحد: ۳ زمان درس: ۶۴ ساعت پیشنیاز: علم معانی
				شایستگی اساسی: CK& PCK
سطح ۳	سطح ۲	سطح ۱	ملاک‌ها	
دانشجو بتواند تمام آرایه-های معنوی و لفظی بکاررفته در کلام را تشخیص و بیان کند و بر بودنشان دلیل بیاورد و بتواند متنی بسازد که دارای آرایه‌های معنوی و لفظی باشد	دانشجو بتواند متن ادبی را با چند آرایه تشخیص دهد و آنرا تشریح کند.	دانشجو بتواند حداقل یک آرایه معنوی یا لفظی در کلام تشخیص و نشان دهد.	روشهای آراستن کلام از بعد معنوی و لفظی	
دانشجو قادر باشد خصوصیات ادبی متن مانند تشبیه استعاره کنایه تشخیص دهد و متنی بسازد که حداقل یک از آن خصوصیات در آن باشد	دانشجو بتواند مشخصات متن ادبی را کشف کند.	دانشجو بتواند متن علمی را از ادبی تشخیص دهد.	شناسایی متن ادبی از غیر آن	

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

نوبت بحث	محتوای درس	تکالیف یادگیری	تکالیف عملکردی
اول	تعریف علم بیان، تعریف تشبیه، ارکان تشبیه، تشبیه از نظر ماده مشبه و مشبه به.	ترسیم ساختاری از علم بیان و ارکان تشبیه	
دوم	تشریح اقسام تشبیه از نظر مفرد یا مرکب بودن مشبه یا مشبه به، اقسام تشبیه از نظر تعدد دو طرف آن .	انجام اقسام تشبیه در متون ادبی	با تشریح طبقه بندی شده علم بیان، انواع و ارکان تشبیه را در یک نمونه متن انجام بدهد و تحلیل نماید.
سوم	اقسام تشبیه از نظر وجه الشبه، ماده وجه الشبه، مفرد یا مرکب بودن آن، ذکر یا حذف آن.		
چهارم	اقسام تشبیه از نظر ذکر یا حذف ادات تشبیه ، تشبیه بلیغ ، ضمنی، مقلوب.		
پنجم	اغراض تشبیه.		
ششم	حقیقت و انواع آن، مجاز و انواع آن ، شرح موارد مهم مجاز مرسل.	لازم است دانشجو معنی مجاز و حقیقت بداند و تعریف استعاره و انواعش را تشخیص دهد	
هفتم	تعریف استعاره ، شرح اقسام استعاره از نظر طرفین.		
هشتم	استعاره از نظر مستعار له و از نظر لفظ مستعار.		
نهم	استعاره از نظر ملایمات مستعار له و مستعار منه.		
دهم	مجاز عقلی و ذکر علایق آن.	دانشجو ملزم است مجاز عقلی را از مجاز مرسل متمایز کند و متون تشخیص دهد	دانشجو مکلف است متون ادبی را که دارای مجاز باشد تشخیص دهد و نوع مجاز آنها را بیان کند
یازدهم	تعریف کنایه، انواع کنایه از نظر مکنی عنه، انواع مهم کنایه از نظر لوازم.	دانشجو مکلف است تعریف کنایه را بیان کند و فرق آن را با مجاز تشخیص دهد.	دانشجو ملزم است متون دارای کنایه را تشخیص دهد و نوع کنایه آنها را نام ببرد و بتواند در کلام خود کنایه بکار ببرد.
دوازدهم	علم بدیع، تقسیم آن به معنوی و لفظی، طباق، مقابله ، مراعات نظیر.	دانشجو ملزم است تعاریف تمام آرایه های لفظی و معنوی را بداند و آرایه ها لفظی و معنوی را تشخیص دهد	
سیزدهم	تشابه الاطراف، مشاکله، توریه، استخدام.		

چهاردهم	لف ونشر، جمع، مبالغه، حسن تعلیل.	همدیگر تشخیص دهد.	ونوع آرایه را نام ببرد وحد اقل کلامی را بسازد که دارای آرایه باشد.
	تعریف وتشریح صنعت تاکید مدح شبیه به ذم، تاکید ذم شبیه به مدح، اسلوب حکیم، توجیه.		
	جناس و انواع آن وسجع و انواع آن.		

۳. راهبردهای تدریس ویادگیری:

در جلسه نظری درس توسط استاد با مثال وتشریح به شیوه مشارکتی در کلاس ارائه می گیرد. لذا شایسته است استاد دانشجویان را به بحث و گفتگو فراخواند و آنها را در فرایند آموزش درگیر نماید. در جلسه عملی تکالیف انجام شده توسط دانشجو در کلاس مورد بحث و بررسی قرار می گیرد و در کلاس استاد به اشکالات دانشجویان پاسخ می گوید.

۱. منابع آموزشی:

منبع اصلی: متناسب با نیاز دانشگاه فرهنگیان ضرورت دارد کتاب جدید تالیف شود.

منابع فرعی:

۱. جواهر البلاغه، احمد هاشمی، افست ایران.
۲. البلاغه الواضحه، علی الجارم، مصطفی امین.
۳. معانی بیان، غلام حسین آهنی، انتشارات قرآن.
۴. علوم البلاغه، مصطفی المراغی، انتشارات مصر.
۵. البلاغه فی ثوبها الجدید، علم البیان و البدیع، بکری شیخ امین.
۶. من بلاغه النظم العربی عبد العزیز عبد المعطی، انشارات عالم الکتب بیروت.
۷. المسائل البلاغیه الهامه، محمد فاضلی، انتشارات سمت.
۸. شرح مختصر المعانی، تفتازانی.
۹. علم بیان، اباذر عباچی، انتشارات سخن.
۱۰. علوم البلاغه، اباذر عباچی، انتشارات سمت.

۲. راهبردهای ارزشیابی یادگیری:

ارزشیابی فرایندی: ۵ نمره

پژوهش: (انتظار می رود استاد برای توانمندسازی مهارتهای پژوهشی، دانشجویان را در چارچوب مباحث علم بیان وبدیع به منابع فرعی و نیز متون ادبی از قبیل قران کریم، نهج البلاغه، متون ادعیه و دیوانهای شعر ارجاع دهد).

ارزشیابی پایانی: ۱۵ نمره

سرفصل درس «عروض»

۱. معرفی درس و منطق آن:

علم عروض علمی است که به بررسی آهنگ و موسیقی اشعار می‌پردازد و بوسیله آن می‌توان نثر را از شعر بازشناخت و نقایص احتمالی ابیات شعری را تشخیص داد. با توجه به اینکه در متون درسی دوره‌های آموزشی لزوماً از زبان شعر نیز بهره گرفته می‌شود، ضرورت دارد معلم افزون بر اینکه خود می‌بایست ابیات شعری را درست و با لحن و آهنگ صحیح بخواند دانش آموزان را نیز با درست خوانی آشنا و علاقه مند سازد تا بدین وسیله دانش آموزان به یادگیری زبان عربی گرایش پیدا کنند.

نام درس: عروض				مشخصات درس
اهداف / پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود: با فراگیری علم عروض دانشجو می‌تواند اوزان بحر مختلف عربی را تشخیص دهد و اشعار را که بر طبق آن اوزان و بحر سروده شده اند با رعایت آهنگ بخواند و به اشعار ناقص‌دارای خلل وزنی پی ببرد تا در صد رفع آن برآید.				نوع درس: عملی تعداد واحد: ۱ زمان درس: ۳۲ ساعت پیشنهاد: علم بیان و بدیع
				شایستگی اساسی: Ck
سطح ۳	سطح ۲	سطح ۱	ملاک‌ها	
دانشجو بتواند اشعار را با اوزان مختلف درست بخواند و با معنی اجمالی اشعار و حس آن را به شنوندگان منتقل نماید.	دانشجو بتواند اشعار را با تفکیک ارکان عروضی آنان درست بخواند.	دانشجو بتواند اشعار را تقطیع کرده و درست بخواند.	درست خوانی	
دانشجو بتواند هر قصیده‌ی را با لحن صحیح بخواند.	دانشجو بتواند لحن‌های مختلف اشعار را تشخیص دهد.	دانشجو بتواند لحن هر وزنی را درست بخواند.	لحن صحیح	
دانشجو بتواند آهنگ و وزن هر بیت را همزمان با خواندن آن تشخیص دهد.	دانشجو بتواند ارکان عروضی هر وزنی را از همدیگر تفکیک کند.	دانشجو بتواند تقطیع اشعار را درست انجام دهد.	آهنگ و موسیقی اشعار	

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

نوبت بحث	محتوای درس	تکالیف یادگیری	تکالیف عملکردی
----------	------------	----------------	----------------

اول	تعریف علم عروض و تبیین فایده آن ، شرح تفعیلات، کتابت عروضی، ذکر حروفی که در رسم الخط نیستند و باید نوشته شوند و حروفی که در رسم الخط هستند و نباید نوشته شوند.	
دوم	تقطیع کلمات و بیان مقاطع صوتی، و بیان رمز آن، شرح اجزای یک بیت شعر، بیان معنی سبب و وتد، شرح زحاف و عله و بیان فرق میان آنها.	
سوم	بحر طویل با تقطیع نمونه هایی از آن.	
چهارم	بحر بسیط با تقطیع نمونه هایی از آن.	
پنجم	بحر کامل با تقطیع نمونه هایی از آن.	
ششم	بحر وافر با تقطیع نمونه هایی از آن.	
هفتم	بحر خفیف با تقطیع نمونه هایی از آن.	
هشتم	تقطیع نمونه هایی از بحور گذشته.	
نهم	بحر رمل با تقطیع نمونه هایی از آن.	
دهم	بحر رجز با تقطیع نمونه هایی از آن.	
یازدهم	بحر سریع با تقطیع نمونه هایی از آن.	
دوازدهم	بحر متقارب با تقطیع نمونه هایی از آن.	
سیزدهم	بحر منسرح با تقطیع نمونه هایی از آن.	

دانشجو مکلف است نوشتن عروضی را انجام دهد و تفعیلات مختلف را از همدیگر تفکیک کند و نام بحر مورد نظر را بگوید. {مطلب بالا برای تمام هفته ها صادق است}	برای هر بحر دانشجو مکلف است اشعار مختلف آن بحر را تقطیع کرده و تفعیلاتش تفکیک و نوع بحر را شناسایی کند و همچنین ابیات با بحر را تقطیع کرده و نوع بحر را بیان کند و آن ابیات با رعایت آهنگ درست بخواند {مطلب بالا برای تمام بحور صادق است}
---	---

		از آن.	
		تقطیع نمونه هایی از همه بحور آموزش داده شده.	چهاردهم
		آشنائی با اوزان شعر حر	پانزدهم
		آشنایی با عیوب قافیه	شانزدهم

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

لازم است ارایه درس توسط استاد روی تخته بطور عملی به صورت تفکیک مقاطع صوتی و اشاره به رموز آنها صورت گیرد واز دانشجویان دعوت کند این عمل را بر ابیات دیگری انجام دهند سپس بحور اشعار را با تفعیلات تفکیک شده بخواند.

منابع آموزشی:

منبع اصلی: متناسب با نیاز دانشگاه فرهنگیان ضرورت دارد کتاب جدید تالیف شود.
علوم البلاغة دکتر عباچی انتشارات سمت

منبع فرعی:

- ۱- العروض والقافیة، اباذر عباچی، انتشارات پیام نور
- ۲- الشافی فی العروض والقوافی، هاشم مناع دار الفكر العربی بیروت،
- ۳- الايقاع فی الشع العربی، مصطفى جمال الدین مطبعة النعمان
- ۴- الجامع فی العروض والقوافی، خلیفه شوشتری، انتشارات سمت.

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری:

ارزشیابی فرایندی: ۵ نمره
شایسته است استاد برای حل تمرینات عروض در کلاس و کار دانشجویان پنج نمره اختصاص دهد
ارزشیابی پایانی: ۱۵ نمره
توضیح: شایسته است استاد در طول ترم ضمن اهتمام به حل تمرین، اشتباهات ناشی از نادرست خواندن شعر را تذکر داده و دانشجویان را به تقطیع کردن اشعار و تفکیک تفعیلات علاقه مند سازد.

